

JOUVE, Bernard; BOOTH, Philip (dirs.)

Démocraties métropolitaines

Québec: Presses de l'Université du Québec, 2004, 335 p.

Amb una perspectiva pluridisciplinar, aquest llibre col·lectiu aprofundeix en la dimensió democràtica de la gestió metropolitana. A part de la introducció i la conclusió, escrites pel politòleg francès Bernard Jouve, l'obra conté dotze capítols signats per sociòlegs, politòlegs, geògrafs i economistes. A més a més, els exemples triats provenen de tres països: el Canadà, França i el Regne Unit.

Els autors parteixen de la hipòtesi que actualment existeixen dos processos simultanis que afecten l'elaboració de les polítiques urbanes i la concepció de la democràcia. D'una banda, la reestructuració de les relacions entre els diferents àmbits territorials que situa les ciutats com a espais de regulació social i econòmica. En altres paraules, el paper de les ciutats a l'interior dels estats i a escala internacional esdevé reforçat. De l'altra, la redefinició del model de *gouvernance* (governança), o les relacions entre l'Estat, els actors del sector privat i els actors de la societat civil. A continuació desenvoluparem les característiques principals d'aquests dos fenòmens.

Els autors es pregunten si la globalització afecta l'elaboració de les polítiques urbanes. Com a resposta afirmativa, trobem diversos casos de «l'adaptació» de les ciutats a la nova fase del capitalisme. En primer lloc, les iniciatives impulsades pels actors locals, sense implicar-hi canvis institucionals. Per exemple, el capítol consagrat a les *corporations de développement économique communautaire* de Montreal, signat per J.-M. Fontan, J.-L. Klein i B. Lévesque. Aquests centres de desenvolupament econòmic comunitari van néixer i ràpidament es van estendre als anys vuitanta als districtes de la ciutat amb l'objectiu de crear ocupació en cooperació amb el teixit

associatiu. En segon lloc, els autors analitzen els casos Londres (P. Newman i A. Thornley), Toronto (J.-A. Boudreau) i Montreal (A. Lattendresse). En tots s'han produït reformes que han transformat llur estructura institucional en nom de la competitivitat econòmica, independentment de l'orientació política dels governs promotors del canvi (el govern central i els governs provincials, respectivament). Així, aquests exemples semblen demostrar que la governança urbana és imposada pels dictats del capitalisme (competitivitat, desenvolupament econòmic) i que alhora és dirigida pels governs d'àmbit superior (l'Estat o els governs subnacionals). Davant d'aquest fet, ens podem preguntar on resideix la suposada capacitat de regulació social i econòmica de les ciutats, qüestionant la validesa de la hipòtesi de partida.

Troblem la resposta en el segon procés de canvi analitzat en el llibre: les transformacions de la natura de l'Estat. La fi de l'estat del benestar comporta, entre altres efectes, la pèrdua del monopoli estatal d'integració i coordinació de les institucions i dels actors. Per B. Jouve, aquesta *crise du politique* modifica el procés d'elaboració de les polítiques públiques, i afavoreix la participació dels actors del sector privat i de la societat civil. La pluralització del sistema polític adopta formes diverses: partenariat, concertació, deliberació. Diferents factors n'influencien el grau d'obertura: la cultura política, l'estructura institucional, la conjuntura política i socioeconòmica, el sistema d'actors.

En el llibre trobem diversos exemples, centrats en l'espai urbà, que confirmen l'existència de diferents fórmules de cooperació entre els actors. Al Regne Unit, mitjançant els partenariats públics/privats, mecanisme impulsat i coordinat

pel govern central, segons G. Dabinett i P. Booth. En el cas francès, podem extreure dues lliçons de les experiències de concertació amb les associacions de barri. Primer, les tensions existents entre els municipis i les associacions per tal de monopolitzar el control i la legitimitat del procés, com expliquen P. Warin i D. Chabanet. Segon, un grau d'obertura a la ciutadania molt limitat a causa del caràcter consultiu i fortament tècnic del procés (J.-Y. Toussaint, S. Vareilles, M. Zepf i M. Zimmermann). En el cas de Montreal, tal com explica A. Latendresse, ha estat la nova reforma municipal que ha modificat el model de governança existent. Així, l'actual estructura municipal (una ciutat creada a partir de la fusió de 28 municipis i descentralitzada en districtes) ha permès introduir diverses experiències de concertació, més o menys innovadores segons els casos. Aquesta relativa innovació contrasta amb el cas dels districtes francesos, que foren creats l'any 1982 en les tres grans ciutats a imatge de l'estructura municipal tradicional. Segons M. Houk, els *arrondissements* francesos pateixen un fort procés d'institucionalització des dels darrers deu anys i les experiències de democràcia participativa són excepcionals. L'anàlisi de Toronto de J.-A. Boudreau ens mostra com la cultura política participativa no és immutable. En efecte, en aquesta ciutat, afectada també per una fusió municipal l'any 1998, s'ha produït en els darrers 30 anys el pas d'un règim reformista a un règim neoliberal.

En definitiva, aquests exemples evidencien l'existència d'una varietat de formes de relacions entre els actors en el marc de les polítiques urbanes. Alhora, però, els autors són escèptics davant les expe-

riències analitzades i qüestionen la suposada obertura del sistema polític. Tal com afirma B. Jouve, els mecanismes de participació creen una falsa il·lusió ja que en lloc d'ampliar les opcions de participació de la ciutadania contribueixen a la reproducció social i econòmica. Contràriament a aquesta visió, una lectura més optimista dels canvis actuals ho interpretaria com una oportunitat d'obertura del sistema a la ciutadania i d'enfortiment de la democràcia.

Finalment, com a balanç de la lectura, pensem que el llibre combina perfectament la teoria amb els exemples pràctics, que són, en la majoria dels casos, força pertinents. Tanmateix, l'obra ens ha decebut en un punt, precisament en les expectatives generades pel seu títol, *démocraties métropolitaines*. En efecte, la dimensió metropolitana és absent: d'entre tots els temes tractats en aquest llibre, hi ha una supremacia d'estudis de cas basats en els àmbits local i infralocal. Hem de deduir, doncs, que una democràcia participativa a escala metropolitana no és possible? Pocs capítols tracten aquesta qüestió, i els resultats que se'n desprenen tendeixen efectivament cap a una visió escèptica. Tal com afirma P. Hamel, en la majoria dels casos la democràcia representativa és inexistent en l'àmbit metropolità, i en cas que hi hagi formes de representació, aquestes són clàssiques. En conseqüència, la lectura d'aquest llibre ens inclina a concloure que la creació d'una identitat i d'una ciutadania metropolitanes és encara una utopia.

Mariona Tomàs

INRS-Urbanisation, Culture
et Société. Canadà

mariona_tomas@inrs-ucs.quebec.ca